

Ústavný súd Slovenskej republiky

LIST AMICUS CURIAE
ústavnému súdu k účinkom rozhodnutí
ústavného súdu o konečných rozsudkoch
v občianskych a správnych veciach
(Gruzínsko)
CDL-AD(2018)012

prijaté Európskou komisiou pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátskou komisiou)
na jej 115. plenárnom zasadnutí (Benátky 22. – 23. jún 2018)

predkladá:

JUDr. Ivetta Macejková, PhD.

predsedníčka Ústavného súdu Slovenskej republiky, členka Benátskej komisie

Z ANGLICKÉHO ORIGINÁLU:

Amicus Curiae Brief for the Constitutional Court of Georgia on the Effects of Constitutional Court Decisions on Final Judgements in Civil and Administrative Cases

Preklad a korektúra:

Mgr. Andrea Nagyová, hlavný radca Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky

Mgr. Žofia Maďarošová, odborný radca Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky

Obsah

II. Žiadosť	3
A. Okolnosti	3
B. Otázky.....	4
III. Analýza.....	5
A. Všeobecné poznámky.....	5
B. Opravný prostriedok vs. právna istota	5
C. Príslušné typy individuálneho prístupu k ústavnému súdu	6
1. Úplná ústavná sťažnosť	6
2. Normatívna ústavná sťažnosť.....	7
3. Prejudiciálna otázka na ústavný súd.....	8
D. Obnova konania na všeobecných súdoch	9
E. Časový účinok.....	9
1. Umiernený účinok <i>ex tunc</i>	10
2. Striktný účinok <i>ex nunc</i>	11
3. Pravidlo pre daný prípad	11
4. Umiernený účinok <i>ex nunc</i>	12
5. Systém <i>ex nunc</i> , ktorý umožňuje ústavnému súdu rozhodnúť o retroaktívnom účinku svojho rozhodnutia	13
6. Systém <i>ex nunc</i> s obmedzeným retroaktívnym časovým pôsobením	14
7. Záver k časovému pôsobeniu	14
F. Situácia v Gruzínsku	15
IV. Záver	16

I. Úvod

1. Predseda Ústavného súdu Gruzínska (ďalej aj „ÚSG“) Zaza Tavadze požiadal listom z 19. apríla 2018 Benátskou komisiu o *amicus curiae* k účinkom rozhodnutí Ústavného súdu Gruzínska na konečné rozsudky v občianskych a správnych veciach¹.
2. Benátska komisia požiadala pani Janu Baricovú, pána Christopha Grabenwartera, pána Gagika Harutyunyana a pána Il-won Kanga, aby sa stali spravodajcami pre tento *amicus curiae*, ktorý je založený na preklade dotknutých ustanovení a príslušnej legislatíve, ktoré poskytol Ústavný súd Gruzínska (CDL-REF(2018)021).
3. Tento *amicus curiae* bol vypracovaný na základe pripomienok spravodajcov a prijatý na 115. plenárnom zasadnutí Benátskej komisie (Benátky, 22. – 23. jún 2018).

II. Žiadosť

A. Okolnosti

4. Predseda Ústavného súdu Gruzínska vysvetlil okolnosti svojej žiadosti takto:
5. Ústavný súd Gruzínska rozhoduje o dvoch ústavných sťažnostiach týkajúcich sa ústavnosti rôznych noriem Občianskeho súdneho poriadku Gruzínska a Organického zákona Gruzínska o Ústavnom súde Gruzínska. Obe sťažnosti podali tí istí navrhovatelia a sú spojené do spoločného konania. Sporné ustanovenia sa týkajú účinku rozhodnutí ÚSG a predovšetkým toho, či môžu mať vplyv na právne vzťahy predchádzajúce konaniu na ústavnom súde a či sa možno na tieto rozhodnutia odvolávať ako na dôvod na obnovu konania v právoplatne rozhodnutej veci v občianskom a správnom konaní (*res iudicata*).
6. Článok 23 ods. 1 Organického zákona Gruzínska o ÚSG stanovuje, že vyhlásenie normy za neústavnú vedie k jej neplatnosti od okamihu vyhlásenia príslušného rozsudku ÚSG. Odsek 10 toho istého článku stanovuje, že ak sa zistí, že sporné ustanovenie má podobný význam ako norma, ktorá bola v minulosti vyhlásená za neústavnú rozhodnutím ÚSG, stane sa neplatnou od vyhlásenia jeho predmetného rozhodnutia.
7. Článok 423 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku Gruzínska (sporná norma) ustanovuje dôvody na obnovu konania v právoplatne rozhodnutej veci (*res iudicata*) a neuvádza rozsudok ÚSG ako dôvod na obnovu konania. Ustanovenie sa vzťahuje na prípady občianskeho aj správneho práva.
8. Navrhovatelia tvrdia, že rozsudok ÚSG by mal predstavovať účinný prostriedok nápravy na ochranu ľudských práv. Strana uvádza, čl. 23 od. 1 a 10 Organického zákona Gruzínska o Ústavnom súde Gruzínska povoľuje iba budúce účinky rozsudkov ÚSG a vylučuje jeho retroaktívne uplatňovanie. Preto tieto rozsudky neovplyvňujú právne vzťahy, ktoré boli usporiadané pred ich vyhlásením, čo znižuje schopnosť ÚSG napraviť porušovanie ľudských práv.

¹ Pokiaľ ide o terminológiu, v členských štátoch Benátskej komisie existuje široká škála pojmov. Niektoré ústavné sudy vydávajú "rozsudky", iné "uznesenia", "nálezy" alebo "rozhodnutia". Aby sa rozlišovalo medzi ústavným súdom a všeobecnými súdmi, toto stanovisko vo všeobecnosti odkazuje na "rozhodnutia" ústavného súdu a "rozsudky" bežných súdov. Účel tejto terminológie je čisto pragmatický.

9. Navrhovatelia uvádzajú, že ÚSG musí mať právomoc rozhodnúť od prípadu k prípadu, od akého dátumu sa neústavný normatívny akt stáva neplatným, a určiť, že jeho rozsudok má retrospektívny účinok.

10. Navrhovatelia ďalej tvrdia, že rozsudok ÚSG by sa mal považovať za právny dôvod na obnovu konania v tých občianskych a správnych konaniach, ktoré sú založené na norme vyhlásenej za neústavnú rozsudkom ÚSG. Navrhovatelia tvrdia, že sporná norma vylučuje už uvedený opravný prostriedok, a preto je protiústavná.

11. Na základe už uvedenej argumentácie navrhovatelia zdôrazňujú, že sporné normy znižujú efektívnosť ÚSG, a preto sú nezlučiteľné s právom na spravodlivé súdne konanie (čl. 42 ods. 1 Ústavy Gruzínska).

12. Odporca (gruzínsky parlament) sa odvoláva na čl. 89 ods. 2 Ústavy Gruzínska, ktorý ustanovuje, že „*normatívny akt alebo jeho časť vyhlásené za protiústavné stráca právny účinok od momentu vyhlásenia predmetného rozhodnutia ústavného súdu*“. Z toho dôvodu odporca uvádza, že Ústava Gruzínska explicitne stanovuje, že rozsudky ÚSG majú len budúci účinok a nemajú vplyv na predchádzajúce právne vzťahy.

B. Otázky

13. Predseda ÚSG položil nasledujúce otázky:

Aká je najlepšia európska/medzinárodná prax týkajúca sa aplikácie ústavných ustanovení o ľudských právach? Aký je ich rozsah a účinok aplikácie:

- a. na vzťahy medzi súkromnou osobou a štátom?
- b. na vzťahy medzi súkromnými osobami navzájom?

V Gruzínsku je ústavný súd jediným súdnym orgánom zodpovedným za kontrolu ústavnosti a ochranu ľudských práv pred protiústavnými zákonmi. Nie je však oprávnený vyhlásiť rozsudky všeobecných súdov za protiústavné a zrušiť ich (nevykonáva skutočnú kontrolu ústavnosti). Vzhľadom na už uvedené:

- a. Na základe osvedčenej európskej/medzinárodnej praxe, aké by mal mať rozsudok ÚSG (o vyhlásení dotknutého ustanovenia za protiústavné) dôsledky na občianskoprávne/správne vzťahy/veci, ktoré boli skončené pred uverejnením rozsudku?
- b. Aký by mal byť účinok rozhodnutia ÚSG na prebiehajúci právny spor na všeobecnom súde v občianskoprávnych/správnych veciach týkajúcich sa právnych vzťahov, ktoré boli usporiadané pred uverejnením jeho rozhodnutia?
- c. Aký by mal byť účinok rozhodnutia ÚSG na právoplatné rozsudky všeobecných súdov? Malo by byť rozhodnutie ÚSG dôvodom na obnovu konania v prípadoch res iudicata, ak predmetný rozsudok vychádza z protiústavného ustanovenia?

Článok 89 ods. 2 Ústavy Gruzínska znie takto: „... *normatívny akt alebo jeho časť, ak sú vyhlásené za protiústavné, strácajú účinnosť od momentu uverejnenia príslušného rozhodnutia ústavného súdu.*“

- a. Aké sú európske/medzinárodné štandardy týkajúce sa časového účinku rozsudkov ústavných súdov, najmä v krajinách, kde ústavy obsahujú podobné ustanovenia?
- b. Ako príslušné súdy vykladajú/aplikujú podobné ustanovenia ústavy? Bránia tieto ustanovenia ústavným súdom priznávať svojim rozsudkom určité právne účinky na predchádzajúce právne vzťahy?

III. Analýza

A. Všeobecné poznámky

14. Žiadosť predsedu ÚSG sa týka najmä najlepšej európskej/medzinárodnej praxe vo veci účinku rozhodnutí ústavných súdov na právoplatné rozsudky všeobecných súdov, ktoré boli založené na takej právnej norme, ktorá bola ústavným súdom vyhlásená za neústavnú. Na tieto otázky je potrebné hľadiť v kontexte širokej škály systémov upravujúcich takýto účinok. Každý z týchto systémov má svoje výhody a nevýhody, v teórii a/alebo v praxi. Priama odpoveď na žiadosť o určenie „najlepšej praxe“ preto ako taká nebude za týchto okolností možná.

15. Otázky uvedené v žiadosti predsedu ÚSG vznikajú v krajinách, kde bol zriadený špecializovaný ústavný súd. V krajinách, kde koná najvyšší súd ako ústavný súd, nevzniká otázka o vzťahu medzi týmito dvoma typmi súdov.

16. Tento list *amicus curiae* sa vzťahuje len na občianske a správne veci. V trestných veciach (a v niektorých krajinách aj v prípadoch správnych priestupkov) sa zvyčajne uplatňuje retroaktivita a trestná vec, ktorá je založená na ustanovení, ktoré bolo vyhlásené za protiústavné ústavným súdom, bude obnovená na všeobecnom súde.² Toto nemusí vo všeobecnosti viesť k prepusteniu odsúdenej osoby, pretože jeho skutok môže byť potrestaný podľa iného – možno aj prísnejšieho – ustanovenia.

17. Otázky účinkov rozhodnutí ústavného súdu na právoplatné rozsudky všeobecných súdov sa týkajú aj otázky prístupu jednotlivca k ústavnému súdu. Jednou z otázok je predovšetkým to, aké sú účinky rozhodnutia ústavného súdu v danom prípade. Hlavné typy individuálneho prístupu budú preto stručne uvedené ďalej. Vynára sa však aj otázka v súvislosti s rozhodnutiami ústavného súdu, ktoré sa netýkajú jednotlivcov. Otázka, čo sa stane s právoplatnými rozsudkami, ktoré boli založené na protiústavnom ustanovení, sa vynára aj vtedy, ak bolo rozhodnutie ústavného súdu výsledkom návrhu ústavného činiteľa.

18. Tento list *amicus curiae* pre ÚSG nemá za cieľ poskytnúť úplný prehľad rôznych systémov v členských štátoch Benátskej komisie. Označí len niekoľko relevantných systémov ako príklad.

B. Opravný prostriedok vs. právna istota

19. Právo podať opravný prostriedok a právo na prístup k súdu sú úzko prepojené. Sú vyjadrené prostredníctvom práva na spravodlivý proces v čl. 6 Dohovoru o ochrane základných práv a ľudských slobôd³. V kontexte tohto *amicus curiae* sa vynára otázka, ako

² Štúdia o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, CDL-AD (2010) 039rev., ods. 194.

³ Zoznam kritérií právneho štátu, CDL-AD(2016)007, ods. 106.

môžu jednotlivci profitovať z rozhodnutia ústavného súdu, v ktorom súd vyslovil protiústavnosť právnej normy. Z pohľadu jednotlivca je ťažké pochopiť, ako môže byť niekto viazaný rozsudkom, o ktorom je známe, že je založené na protiústavnom zákone. Aký opravný prostriedok má k dispozícii jednotlivec na prekonanie tejto konkrétnej situácie?

20. Jedným z kľúčových znakov právneho štátu je však princíp právnej istoty⁴ a ochrana dôvery občanov v právo, ktorý v sebe zahŕňa zákaz retroaktívneho pôsobenia právnych predpisov a právnych noriem.⁵ Za normálnych okolností majú právne predpisy a právne normy účinok *pro futuro*, a nie retroaktívny, pretože retroaktívny účinok by mohol závažne narušiť požiadavku vnútornej koherentnosti a všeobecnej prístupnosti, čo by nevyhnutne viedlo k situáciám, v ktorých by konanie človeka v súlade s platným právom mohlo byť vyhlásené ako nezákonné alebo bez právneho účinku z dôvodu, že predmetná právna norma bola zmenená alebo zrušená.

21. Právna istota je oveľa dôležitejšia v horizontálnych vzťahoch medzi súkromnými osobami, predovšetkým v občianskoprávných veciach. Práva tretej strany (ako možno vidieť zo vzťahu medzi navrhovateľom a štátom) by nemali byť – pokiaľ je to možné – spätne dotknuté, ak sa zmení vzťah medzi prvou stranou a štátom. Ak je vydaný rozsudok v prospech jednej strany, ale ustanovenie, na ktorom je rozsudok založený, je na základe žiadosti „porazenej strany“ zrušený, „vítazná strana“ by stratila už nadobudnuté práva na základe nového právoplatného rozsudku. Ďalším aspektom je zásada rovnosti. Odlišné zaobchádzanie s prípadmi v minulosti v dôsledku toho, že v konkrétnych druhoch súdneho konania sa nemohli niektoré otázky riešiť, mohlo spôsobiť nedostatočne odôvodnenú diskrimináciu.

22. Skutočnosť, že právny predpis, na ktorom bol rozsudok založený, nie je v súlade s ústavou, nemožno použiť v neprospech strany. Obnova konania s možnosťou, že by prípad mohla vyhrať druhá strana, má preto vplyv na práva tejto strany. To neznamená, že takéto konanie by nemalo byť za žiadnych okolností obnovené, ale to, či a ako sa obnoví konanie, bude záležať od príslušného systému. Práva vyplývajúce z pôvodného rozsudku si zaslúžia zváženie v konkrétnej veci. Zrušenie právnej normy samozrejme ovplyvní celý rad prípadov.

23. Pri výbere systému účinkov rozhodnutí ústavného súdu v konečnom dôsledku musí byť vytvorená rovnováha medzi právom podať opravný prostriedok na jednej strane a právom na právnu istotu na strane druhej.⁶

C. Príslušné typy individuálneho prístupu k ústavnému súdu

1. Úplná ústavná sťažnosť

24. Benátskej komisii sa v Správe k individuálnemu prístupu k ústavnému súdu zdala byť kombinácia úplnej ústavnej sťažnosti s predbežnou otázkou položenou ústavnému súdu najdokonalejšou z hľadiska ochrany ľudských práv.⁷

⁴ Zoznam kritérií právneho štátu, CDL-AD(2016)007, časť II, kapitola B, písm. 6.

⁵ Zoznam kritérií právneho štátu, CDL-AD(2016)007.

⁶ Pozri stanovisko č. 172/2002 k návrhu zákona o Ústavnom súde Azerbajdžanskej republiky, CDL-AD (2002) 005, ods. 11.

⁷ Štúdia o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, CDL-AD (2010) 039rev., ods.108-109.

25. Úplná individuálna ústavná sťažnosť⁸ sa zvyčajne používa na napadnutie:

- konečného rozsudku všeobecného súdu a
- rozhodnutia orgánu verejnej správy, pričom to druhé za predpokladu, že nemôže byť preskúmané súdom v správnom konaní;
- opatrenia, t. j. právne akty alebo iné akty vydané kompetentnými orgánmi, ktoré nespĺňajú formálne kritériá rozsudku, ale ktoré majú priamy vplyv alebo môžu mať vplyv na práva, právom chránené záujmy alebo povinnosti fyzických a právnických osôb; rovnako ako
- v niektorých právnych systémoch aj aktov označovaných ako zákony, ktoré však nie sú všeobecnými normami, ale týkajú sa konkrétnej osoby alebo súboru právnych skutočností („individuálne zákony“).

26. Jednotlivec môže podať úplnú individuálnu ústavnú sťažnosť až po vyčerpaní všetkých ostatných opravných prostriedkov. Právomoc ústavného súdu je teda limitovaná zásadou subsidiarity, t. j. ústavný súd môže rozhodnúť o napadnutých aktoch až vtedy, ak sa už vyjadrili všetky všeobecné súdy alebo ak už nie je možný žiaden opravný prostriedok na všeobecnom súde.

27. Výhodou plnej ústavnej sťažnosti je to, že vyhlásenie ústavného súdu o porušení ľudských práv môže priamo zrušiť konečný rozsudok alebo rozhodnutie orgánu poslednej inštancie bez ohľadu na to, či protiústavnosť spočíva v právnej norme alebo jej uplatňovaní. V závislosti od systému môže ústavný súd buď priamo vyriešiť vec, alebo, zvyčajne, vrátiť ju na všeobecný súd alebo iný orgán na ďalšie konanie.

28. V závislosti od systému a osobitných okolností ústavný súd môže tiež zakázať pokračovanie porušovania dotknutého ľudského práva; alebo, ak je to možné, nariadiť, aby orgán, ktorý práva porušil, prinavrátil pôvodný stav veci pred porušením práva.

29. Nevýhodou úplnej ústavnej sťažnosti je, že sa veľmi rýchlo stane prevládajúcim druhom konaní na ústavnom súde, niekedy môžu konania o úplnej ústavnej sťažnosti predstavovať až 90 % všetkých konaní. V dôsledku toho môže byť ústavný súd preťažený prípadmi, ktoré nemajú žiaden ústavný prvok len preto, že strany nie sú spokojné s rozsudkom všeobecných súdov. Niektoré krajiny s úplnou ústavnou sťažnosťou na ústavnom súde s cieľom odľahčiť ústavný súd, zvyčajne zaviedli niekoľko filtrov, napríklad časový limit, povinné právne zastúpenie, zjednodušené rozhodnutie v zjavne neopodstatnených prípadoch a pod.⁹ Organizácia ústavného súdu musí byť, navyše, zjednodušená, sudcovia prijímajú rozhodnutia v menších senátoch¹⁰ a musia mať dostatočný počet právnych poradcov.¹¹

2. Normatívna ústavná sťažnosť

30. Viaceré krajiny umožňujú priamy individuálny prístup k ústavnému súdu, ale len vo forme sťažnosti proti údajne protiústavným normatívnym právnym aktom („normatívna

⁸ Štúdia o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, CDL-AD (2010) 039rev., ods. 79.

⁹ Štúdia o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, CDL-AD (2010) 039rev., časť II, kapitola 1.

¹⁰ Štúdia o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, CDL-AD (2010) 039rev., ods. 225.

¹¹ Štúdia o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, CDL-AD (2010) 039rev., ods. 224.

ústavná sťažnosť“).¹² Prostredníctvom tejto sťažnosti sa môže jednotlivец obrátiť na ústavný súd vo veci porušenia jeho ľudských práv prostredníctvom individuálneho právneho aktu, ktorý je založený na normatívnom právnom akte, ktorého ústavnosť je spochybnená.

31. V systéme, ktorý je založený na normatívnej ústavnej sťažnosti, nemôže byť pred ústavným súdom napadnutý individuálny právny akt, ktorým sa vykonáva normatívny právny akt. Kontrola ústavným súdom sa netýka implementácie normatívneho právneho aktu. Normatívna ústavná sťažnosť v dôsledku toho nie je účinným nápravným prostriedkom v situácii, keď neústavnosť spočíva v uplatňovaní právnej normy, a nie v samotnej právnej norme.

32. Normatívna ústavná sťažnosť existuje vo viacerých východoeurópskych krajinách. Zaujímavým prípadom je Ukrajina, kde súčasné novely ústavy zaviedli normatívnu ústavnú sťažnosť. Zákon o ústavnom súde rozširuje účinok tejto sťažnosti tak, že umožňuje ústavnému súdu vrátiť konečný rozsudok všeobecného súdu späť tomuto súdu, ak ústavný súd zistí, že napadnutá právna norma je v súlade s ústavou, ale jej aplikácia všeobecným súdom bola protiústavná.

33. Ukrajinská ústavná sťažnosť tak vykazuje určitú podobnosť s úplnou ústavou sťažnosťou, ale má svoje limity. Sťažovateľ nemôže podať sťažnosť proti rozsudku všeobecného súdu; sťažnosť musí byť proti aplikovanej právnej norme. Sťažovateľ môže len dúfať, že pri kontrole ústavnosti právnej normy sa zistí protiústavná aplikácia napadnutej normy ústavným súdom. Navyše, ak ústavný súd zistí, že napadnutá právna norma nie je protiústavná, budúce sťažnosti voči tomuto ustanoveniu môžu byť neprípustné. To znamená, že podobnosť medzi novou ukrajinskou sťažnosťou a úplnou ústavou sťažnosťou sa postupom času zotrie tým, že sa právne ustanovenia stále častejšie „vyhlásia“ za súladné s ústavou.¹³

3. Prejudiciálna otázka na ústavný súd

34. V bežnom súdom konaní môže byť sudca (a strany konania) konfrontovaný s právnym ustanovením, ktoré sa zdá byť protiústavné, ale je povinný ho v danom prípade aplikovať. Aby nebol nútený prijať rozsudok na základe tohto možno protiústavného ustanovenia, môže sudca všeobecného súdu (*dožadujúci sudca, a quo*) prerušiť konanie vo veci a obrátiť sa na ústavný súd s otázkou o súlade predmetného ustanovenia s ústavou (*dožiadaný sudca, ad quem*).

35. Takéto postúpenie ústavnému súdu sa volá prejudiciálna otázka alebo v niektorých krajinách výnimka z protiústavnosti, alebo konkrétne posúdenie ústavnosti.¹⁴ V závislosti od systému môžu pochybnosti o súlade s ústavou vzniknúť u sudcu všeobecného súdu alebo môžu vyplývať z návrhu strany konania. Znova v súvislosti so systémom môže byť sudca povinný obrátiť sa na ústavný súd s prejudiciálnou otázkou alebo tak urobí, len keď má vážne

¹² Štúdia o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, CDL-AD (2010) 039rev., ods. 77.

¹³ Ukrajina – Stanovisko k návrhu zákona o ústavnom súde, CDL-AD (2016) 034, ods. 42 – 45.

¹⁴ U niektorých autorov sa pojem konkrétne posúdenie ústavnosti vzťahuje na akýkoľvek prípad ústavného súdu týkajúci sa jednotlivca (na rozdiel od abstraktného posúdenia). Toto použitie výrazu by sa vzťahovalo aj na plnú ústavnú sťažnosť.

pochybnosti. Konanie na všeobecnom súde je prerušené do rozhodnutia ústavného súdu a pokračuje sa v konaní a rozhodne sa vo veci na základe rozhodnutia ústavného súdu.

36. Vo väčšine prípadov adresujú všeobecné sudy otázky priamo ústavnému súdu, ale v niektorých krajinách musí byť otázka zaslaná najvyššiemu súdu, ktorý sa nachádza v pozícii filtra a rozhoduje o tom, či je pochybnosť o protiústavnosti ustanovenia dostatočne vážna.

37. Samotná povaha tejto prejudiciálnej otázky si vyžaduje, aby v prípade, že ústavný súd zistí, že predmetné ustanovenie je protiústavné, toto ustanovenie nemohlo byť aplikované v danom prípade.¹⁵ To neznamená, že ustanovenie nevyhnutne stratí svoju účinnosť *erga omnes*. Ďalší účinok závisí od zavedeného systému.

D. Obnova konania na všeobecných súdoch

38. Keď ústavný súd vracia vec späť všeobecnému súdu (t. j. ako výsledok úplnej ústavnej sťažnosti), korešpondujúce ustanovenia príslušného zákona by mali umožniť všeobecnému súdu konať na základe tohto postúpenia (a mali by ho zaväzovať na takéto konanie).

39. Ustanovenia o obnove konania sa zvyčajne priamo odvolávajú na rozhodnutia ústavného súdu, ale v závislosti od interpretácie príslušného procesného kódexu by to mohlo vyplývať aj zo všeobecných ustanovení. Všeobecným dôvodom na obnovu civilného konania, ktorý sa aplikuje v mnohých európskych krajinách, je ten, že konanie v právoplatne rozhodnutej veci možno obnoviť, ak existujú určité, veľmi špecifické skutočnosti, rozhodnutia alebo dôkazy týkajúce sa pôvodného konania, ktoré (doteraz) nemohli byť predložené v konaní bez zavinenia navrhovateľa a tieto skutočnosti by mohli viesť k priaznivejšiemu rozsudku pre navrhovateľa. V závislosti od interpretácie takéhoto pravidla by aj rozhodnutie ústavného súdu, na základe ktorého je právne ustanovenie zrušené a na ktorom je založený rozsudok, mohlo predstavovať dôvod na obnovu konania. Vo väčšine krajín sa však vyžaduje priame spojenie nového rozsudku/rozhodnutia s konkrétnym prípadom.

40. Všeobecný súd by mal následne preskúmať, či by rozhodnutie ústavného súdu mohlo viesť k priaznivejšiemu výsledku pre navrhovateľa. To znamená, že návrh na obnovu konania musí súd preskúmať a uznať jeho opodstatnenosť. Navyše, nie každé porušenie základného práva vyslovené ústavným súdom je dôvodom na obnovu konania. Všeobecný súd by preskúmal možný vplyv rozhodnutia ústavného súdu na konkrétny prípad.¹⁶

E. Časový účinok

41. Hlavnou úlohou ústavného súdu je identifikovať právne ustanovenie, ktoré odporuje ústave, a odstrániť toto ustanovenie zo súboru zákonov („negatívny zákonodarca“). Protiústavné zákony alebo ich časti majú byť odstránené alebo zrušené, pretože odporujú ústave, ktorá má vyššiu právnu silu. K časovému účinkom rozhodnutí ústavného súdu o protiústavnosti sa vynára viacero otázok.

¹⁵ Štúdia o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, CDL-AD (2010) 039rev., ods. 170.

¹⁶ Pozri napr. rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 421/2012 z 13. decembra 2016, ktorým odmietol prijať sťažnosť na ďalšie konanie po tom, čo povolil opätovné začatie konania pred ním <www.ustavnysud.sk>.

42. Na účely tohto stanoviska nie je nevyhnutné skúmať odklad účinku. Viaceré ústavné sudy môžu rozhodnúť, že zrušenie protiústavných ustanovení nastane až v budúcnosti, často až rok alebo 18 mesiacov po tom, čo rozhodnutie ústavného súdu vstúpi do platnosti. To znamená, že počas tohto časového obdobia sa protiústavné ustanovenia naďalej aplikujú, hoci súd vyslovil ich nesúlady s ústavou.

43. Jedinou výnimkou je „pravidlo pre daný prípad“¹⁷(pozri ďalej), ak existuje. Aplikáciu ustanovenia, o ktorom je známe, že je v rozpore s ústavou, možno odôvodniť potrebou zachovať právnu istotu, zabezpečiť rovnosť a predísť medzere v práve bez akéhokoľvek uplatniteľného ustanovenia. Toto obdobie dáva zákonodarcovi čas na prijatie nového ustanovenia, ktoré bude v súlade s ústavou a nahradí to, ktoré bolo vyhlásené za protiústavné. Protiústavné ustanovenie stráca účinok na základe rozhodnutia ústavného súdu a medzera v práve nastane skutočne len vtedy, ak zákonodarcu ostatne neaktívny počas tohto obdobia.

44. Pokiaľ ide o platnosť protiústavných ustanovení, existujú dve myšlienky:

- ak sa zákon, ktorý nie je v súlade s ústavou, považuje za nulitný, rozhodnutie ústavného súdu, ktorým sa toto ustanovenie vyhlásilo za protiústavné, má účinok *ex tunc* (čiže od začiatku). Nazýva sa to aj doktrína nulity.
- ak sa zákon, ktorý nie je v súlade s ústavou, považuje za účinný až do jeho zrušenia, rozhodnutie ústavného súdu, ktorým toto ustanovenie vyhlásilo za protiústavné, má účinok *ex nunc* (čiže odteraz).

45. Ako sa uvádza v štúdiu o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, „*doktrína nulity* (*Nichtigkeitslehre*) je v protiklade k doktríne „*zneplatniteľnosti*“¹⁸ (*Vernichtbarkeitslehre*).

Predstavuje to dilemu: potrebu vybrať si medzi doktrínou koherentnosti (ak sa na protiústavné ustanovenie hľadí ako keby nikdy nebolo súčasťou právneho systému) a právnej istoty (s pokračujúcou platnosťou aktov prijatých predtým, než rozhodnutie ústavného súdu vstúpilo do platnosti, ktoré sú založené na derogovanom ustanovení)¹⁹.

1. Umiernený účinok *ex tunc*

46. Len v relatívne malom počte krajín majú rozhodnutia ústavného súdu účinok *ex tunc*. Nemecký právny systém je všeobecne považovaný za dobre známy príklad rozhodnutí ústavného súdu s účinkom *ex tunc*. V tomto prípade *ex tunc* znamená, že protiústavné ustanovenia sa považujú za neplatné od momentu ich prijatia. Rozhodnutie ústavného súdu, ktorým sa konštatuje protiústavnosť, nie je konštitutívnym právnym aktom, ktorý by tieto ustanovenia zrušoval. Len identifikuje ustanovenia, ktoré sú v rozpore s ústavou a ktoré už sú neplatné. Výhodou tohto prístupu je jeho abstraktná jasnosť. Nadradenosť ústavy je taká dôležitá, že ustanovenia odporujúce ústave sú neplatné *per se*.

47. V praxi by však rigidné uplatňovanie tohto konceptu viedlo k nepredvídateľnosti výsledkov jednotlivých prípadov, ktoré sú založené na uplatnení protiústavného ustanovenia.

¹⁷ V nemeckom jazyku Anlassfallregelung alebo Ergreiferprämie.

¹⁸ Znamená, že zákon môže byť zrušený.

¹⁹ Štúdia o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, CDL-AD (2010) 039rev, ods. 187; H. Steinberger, Modely ústavnej jurisdikcie, vedy a techniky demokracie, č. 2, s. 19.

Napríklad rozhodnutie, ktoré konštatuje protiústavnosť ustanovenia o manželstve (napríklad kvôli rozporu so zásadou rovnosti) by viedlo k neplatnosti všetkých manželstiev uzavretých na základe tohto ustanovenia. To je pre spoločnosť samozrejme neakceptovateľný výsledok. Preto aj v štátoch, kde sa uplatňuje účinok *ex nunc* na samotný zákon, sú tieto účinky spravidla vylúčené pre konečné rozsudky, ktoré tak nestratia svoju právnu silu.

48. V Nemecku rozhodnutie ústavného súdu, ktorým sa konštatuje nulita právnej normy, nemá všeobecný vplyv na neplatnosť finálnych rozsudkov, ktoré boli založené na tomto ustanovení. Podľa čl. 79 ods. 1 a 2 zákona o Spolkovom ústavnom súde, „*rozsudky, voči ktorým nie je možné podať opravný prostriedok, založené na nulitnej právnej norme... ostatnú nedotknuté, ale výkon takýchto rozhodnutí je neprípustný*“.

2. Striktný účinok *ex nunc*

49. Alternatívna doktrínálna koncepcia, účinok *ex nunc*, znamená, že rozhodnutie ústavného súdu nie len identifikuje protiústavné ustanovenie, ktoré je neplatné od jeho prijatia, ale rozhodnutie je konštitutívne a zrušuje protiústavné ustanovenie.

50. Zrušenie protiústavného ustanovenia *ex nunc* (vo variáciách uvedených ďalej) je najčastejším systémom, pokiaľ ide o rozhodnutia ústavných súdov.²⁰

51. V striktnnej forme to znamená, že právne ustanovenie, ktoré sa považuje za protiústavné, sa naďalej uplatňuje na skutočnosti, ktoré nastali pred tým, než sa toto ustanovenie zrušilo. Okrem výnimky platnej pre „pravidlo pre daný prípad“, rozhodnutia ústavného súdu neovplyvňujú právne vzťahy, ktoré boli ukončené pred uverejnením rozhodnutia. Logickým odôvodnením tohto riešenia je to, že právna istota má vyššiu prioritu ako individuálne nápravné opatrenia. S cieľom poskytnúť nápravu vo veci, ktorá viedla k rozhodnutiu ústavného súdu, je potrebné uplatniť „pravidlo pre daný prípad“, aby sa jednotlivci mohli obrátiť na ústavný súd.

52. Rakúska ústava²¹ ustanovila systém so striktným *ex nunc* účinkom s pravidlom pre daný prípad. Článok 140 ods. 7 federálneho ústavného zákona hovorí, že zákon zrušený ústavným súdom sa bude naďalej uplatňovať na okolnosti, ktoré nastali pred rozhodnutím ústavného súdu, s výnimkou pre daný prípad. Súd však môže rozšíriť tento účinok na podobné prípady, v ktorých sa v určitom čase vedie konanie na súde alebo na správnom orgáne.

3. Pravidlo pre daný prípad

53. Ak je účinok *ex nunc* aplikovaný striktnne, hoci je ustanovenie zrušené ústavným súdom, práva navrhovateľa v prípade (normatívnej alebo úplnej) ústavnej sťažnosti nemožno ochrániť, pretože zrušenie protiústavného ustanovenia platí len *pro futuro*. Ústave odporujúce ustanovenie musí byť stále aplikované na skutočnosti daného prípadu, pretože tie nastali pred rozhodnutím ústavného súdu.

²⁰ Štúdiá o individuálnom prístupe k ústavnému súdu, CDL-AD(2010) 39rev., Ods. 190; Rozhodnutia ústavných súdov a rovnocenných orgánov a ich vykonanie, CDL-INF(2001)009, s. 13.

²¹ V článku 140 ods. 5 rakúskej ústavy sa ustanovuje, že zrušenie zákona alebo nariadenia ako protiústavného ústavným súdom nadobúda účinnosť dňom, keď ho zruší spolkový kancelár alebo príslušný predseda krajinskej vlády (Landeshauptmann), pokiaľ ústavný súd nestanoví iný termín, ktorý nesmie prekročiť 18 mesiacov.

54. Avšak jednotliviec, ktorého vec sa dostane na ústavný súd a ktorý vedie k zrušeniu ústave odporujúceho ustanovenia, poskytuje štátu a celej spoločnosti cennú službu. Táto osoba nekoná len vo svojom súkromnom záujme, ale v záujme všetkých občanov. Preto si táto osoba „zaslúži“ lepšie zaobchádzanie ako zvyšok občanov, ktorí nepodali sťažnosť na ústavnom súde. V opačnom prípade by neexistoval pre fyzické osoby žiaden motív na podanie sťažnosti.

55. Takéto zaobchádzanie sa niekedy nazýva aj „prémia pre lovca“²² založená na myšlienke, že občania „lovia“ protiústavné ustanovenia a so sťažovateľom, ktorý „uloví“ protiústavné ustanovenie, sa zaobchádza lepšie.

56. To znamená, že retroaktívny účinok rozhodnutia sa vzťahuje len na tohto sťažovateľa. Toto by malo motivovať ľudí, aby boli prvými sťažovateľmi, ktorí sa obrátia na ústavný súd. V dôsledku toho sa niekedy po zistení, že na ústavnom súde prebieha konanie, ktoré bude úspešné pre sťažovateľa, iné osoby v obdobnej situácii rýchlo obrátia so sťažnosťou na súd, aby taktiež získali osobu z pravidla pre daný prípad. Môže to viesť k vysokému počtu sťažností, ktoré sa často zlúčia do jedného konania.

57. V Kórei napríklad dovoľuje zákon len striktný účinok *ex nunc*, pokiaľ ide o rozhodnutia ústavného súdu v iných ako trestných veciach: „(2) Akýkoľvek zákon alebo jeho ustanovenie, o ktorom sa rozhodne, že nie je v súlade s ústavou, stratí svoj účinok odo dňa vydania rozhodnutia. (3) Bez ohľadu na ods. 2 zákon alebo jeho ustanovenie týkajúce sa trestných sankcií stratia účinok so späťou platnosťou...“²³ Ústavný súd však interpretoval zákon o ústavnom súde v súlade s ústavou a umožnil retroaktívny účinok rozhodnutia ústavného súdu na prípad sťažovateľa. Inak by sa stalo, že hoci sa ustanovenie aplikované v prípade vyhlásilo za protiústavné, práva sťažovateľa by nemohli byť chránené. Kórejská ústava a zákon o ústavnom súde umožňujú podať individuálnu ústavnú sťažnosť. To znamená, že ústavný súd by mal poskytnúť nápravu v prípade úspešného sťažovateľa.

4. Umiernený účinok *ex nunc*

58. Niektoré krajiny majú umiernenú verziu účinku *ex nunc*. V tejto forme účinok *ex nunc* znamená, že iba konečné rozsudky súdov ostávajú nedotknuté zrušením ustanovenia, na ktorom sú založené. Rozhodnutie ústavného súdu zrušuje protiústavné ustanovenie od momentu vyhlásenia rozhodnutia. V princípe to znamená, že ustanovenie ostáva súčasťou právnych predpisov pred prijatím rozhodnutia. Ale prebiehajúce konania a všetky nové konania budú založené na rozhodnutí ústavného súdu a zrušené protiústavné ustanovenie sa nebude ďalej aplikovať, a to ani v prípadoch, ktoré sú založené na skutočnostiach vzniknutých pred rozhodnutím ústavného súdu. V dôsledku toho nie je potrebné špeciálne pravidlo pre daný prípad, pretože sťažovateľov konečný rozsudok na všeobecnom súde bude zrušený a nový rozsudok nebude založený na zrušenom právnom ustanovení.

59. V závislosti od systému existujú opäť dve alternatívy: konečný rozsudok môže ostať vykonateľný alebo ostane platný len formálne a bude nevykonateľný.

²²Ergreiferprämie v nemčine.

²³ Článok 47 zákona o Ústavnom súde Kórei.

60. Hoci doktrinálny prístup je iný ako v prípade systému *ex tunc*, praktické dôsledky druhého prístupu sú podobné ako pri logike umierneného *ex tunc* systému.

61. Na Slovensku majú rozhodnutia ústavného súdu účinok *ex nunc*, ale konečné rozsudky v občianskych a administratívnych veciach, ktoré boli založené na ustanovení, o ktorom ústavný súd konštatoval, že odporuje ústave, sa stanú nevykonateľnými. Tieto rozsudky ostanú formálne platné, ale povinnosti uložené týmito rozsudkami už nemožno vykonať. Závazok vyplývajúci z takého rozsudku sa stáva naturálnym záväzkom, t. j. ak sa záväzok splní, napríklad sa zaplatí určitá suma druhej strane, nemožno požadovať vrátenie tejto sumy, ale zároveň vyplatenie tejto sumy nemožno vymáhať. Nevykonateľné rozsudky alebo ich časti (teda tie, ktoré majú deklaratórny charakter) ostávajú nedotknuté.²⁴

5. Systém *ex nunc*, ktorý umožňuje ústavnému súdu rozhodnúť o retroaktívnom účinku svojho rozhodnutia

62. V niektorých krajinách môže samotný ústavný súd rozhodnúť o účinkoch svojho rozhodnutia, v ktorom skonštatoval protiústavnosť právneho ustanovenia.

63. V Českej republike je široká judikatúra k otázke právnych účinkov abstraktnej kontroly ústavnosti. Nálezy ústavného súdu sa považujú za konštitutívne právne akty a v princípe majú účinok *ex nunc*. Ústavný súd rozhodol, že princípy právneho štátu vyjadrené v čl. 1 ods. 1 Ústavy Českej republiky zahŕňajú princíp právnej istoty, ktorý sa skladá z princípu ochrany dôvery v zákon a princípu zákazu retroaktivity, a že zrušenie protiústavného zákona podľa čl. 87 ods. 1 ústavy nepôsobí retroaktívne.²⁵

64. Tento princíp však nemožno chápať v absolútne a úplne formálnom svetle. Vo výnimočných prípadoch majú nálezy českého ústavného súdu retroaktívny účinok.²⁶ Je prípustný vtedy, ak je to absolútne nevyhnutné ako posledná možnosť na účely ochrany ústavnosti a ak nevedú k neprimeraným zásahom do právnej istoty, najmä pri vertikálnych právnych vzťahoch, ak protiústavné ustanovenie upravuje vzťah medzi verejným orgánom a jednotlivcom, ktorý ťaží zo zrušenia ustanovenia.²⁷

65. Judikatúra Ústavného súdu Českej republiky pripúšťa, pokiaľ ide o vertikálne právne vzťahy (medzi štátom a jednotlivcom), aby mal nález retroaktívny účinok, pretože pri vertikálnych vzťahoch je nevyhnutné uprednostniť ochranu základných práv pred právnou istotou a dôverou v zákon. „*Pri vyhlásení protiústavnosti zákona, ktorý bol zrušený, a pri skúmaní predchádzajúceho konania orgánu verejnej moci z hľadiska právnej úpravy zlučiteľnou s ústavou s účinkami ex tunc, pravá retroaktivita nevytvára porušenie princípu ochrany dôvery občanov v právo ani neporušuje právnou istotu či nadobudnuté práva.*“²⁸

²⁴ § 41b.2 zákona o ústavnom súde.

²⁵ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. IV ÚS 1777/07 z 18. decembra 2007.

²⁶ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 55/10 z 1. marca 2011.

²⁷ VOJÍŘ, P. : Obnovenie platnosti zrušeného zákona nálezom Ústavného súdu. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2011, č. 2, strany 170-181. [Cit. 2018-05-1]. K dispozícii na: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6378>

²⁸ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 38/06 zo 6. februára 2007.

66. Výsledkom je, že pri rozhodovaní ústavného súdu o účinku svojho rozhodnutia predstavujú práva tretích strán obmedzenie pre retroaktívne pôsobenie rozhodnutia ústavného súdu.

6. Systém *ex nunc* s obmedzeným retroaktívnym časovým pôsobením

67. Arménsko má špeciálne postavenie v tomto ohľade, pretože čl. 68 ods. 14 zákona o ústavnom súde stanovuje, že „*Správne a súdne akty, ktoré boli prijaté a implementované na základe všeobecných právnych aktov, ktoré boli vyhlásené za protiústavné a anulované... v priebehu troch rokov pred tým, než rozhodnutie ústavného súdu nadobudlo účinnosť, budú preskúmané správnym a súdnym orgánom, ktoré ich prijali v konaní stanovenom zákonom.*“. To znamená, že rozhodnutia ústavného súdu majú retroaktívne pôsobenia na rozsudky všetkých všeobecných súdov a na správne rozhodnutia prijaté v priebehu posledných rokov predtým, než rozhodnutie ústavného súdu nadobudlo účinnosť.²⁹

68. V praxi je tento systém omnoho viac retroaktívny než umiernený *ex tunc* systém, ktorý si zachováva formálnu platnosť konečných rozsudkov súdov, ale robí ich nevykonateľnými.

7. Záver k časovému pôsobeniu

69. Tento krátky prehľad ukazuje, že existuje široké spektrum systémov regulujúcich účinky rozhodnutí ústavného súdu o konečných rozsudkoch všeobecných súdov založených na ustanoveniach, ktoré boli ústavným súdom vyhlásené za protiústavné. Ukazuje sa, že je výnimkou, ak konečný rozsudok stratí platnosť kvôli tomu, že ústavný súd vyhlási právnu normu, na ktorej je rozsudok založený, za protiústavnú. Najčastejšie akceptovaná je nevykonateľnosť takýchto rozsudkov.

70. Benátska komisia v minulosti ukázala, že preferuje skôr kombináciu systému pôsobenia *ex nunc* (vrátane špeciálneho pravidla pre daný prípad, ak je systém uplatňovaný striktné), spolu s možnosťou ústavného súdu rozhodnúť o retroaktívnom pôsobení, ak je to za určitých podmienok nevyhnutné.

71. V stanovisku k návrhu zákona o Ústavnom súde Čiernej Hory Benátska komisia povedala: „Malo by sa vyhýbať všeobecnému retroaktívnemu pôsobeniu, keďže to môže mať „*veľmi vážne a negatívne dôsledky (aj na tretie strany)*“³⁰ a „*zdá sa, že bezpečnejšie je mať všeobecný účinok ex nunc s výnimkou pre navrhovateľa, ktorý by mal ťažiť zo svojej sťažnosti a ponechať možné retroaktívne pôsobenie individuálnej sťažnosti na ústavný súd*“³¹. Takýto systém dáva ústavnému súdu dostatočnú flexibilitu na stanovenie rovnováhy medzi princípom individuálnej nápravy a právnou istotou. Preferencia takého systému však neznamená, že iné systémy nie sú v súlade s európskymi štandardmi.

²⁹ Benátska komisia vo svojom stanovisku k zmenám a doplneniam zákona o Ústavnom súde Arménska, CDL-AD (2006) 017, navrhla, aby ústavný súd mohol namiesto stanoveného trojročného pravidla stanoviť sám toto obdobie.

³⁰ Stanovisko k návrhu zákona o Ústavnom súde Čiernej Hory, CDL-AD(2008)030, ods. 67.
Stanovisko k návrhu zákona o Ústavnom súde Čiernej Hory, CDL-AD(2008)030, ods. 58.

F. Situácia v Gruzínsku

72. Ústavný súd Gruzínska má výhradnú právomoc na kontrolu ústavnosti. Nie je však oprávnený vyhlásiť o rozsudku všeobecného súdu, že je protiústavné. Individuálne ústavné sťažnosti adresované ÚSG³² spochybňujú súlad normatívneho právneho aktu s ústavou, avšak nespochybňujú, či je v súlade s ústavou aplikácia normatívneho aktu. Takže na ÚSG sa uplatňuje normatívna ústavná sťažnosť, a nie úplná.

73. Zdá sa, že Gruzínsko v princípe zaviedlo systém zrušenia protiústavného ustanovenia *ex nunc*. Zrušenie nadobúda účinok v deň zverejnenia rozhodnutia ústavného súdu.

74. Zdá sa, že zákon umožňuje len budúci účinok rozhodnutia ÚSG a vylučuje jeho retroaktívne uplatňovanie v iných ako trestných veciach. Neexistuje žiadna explicitná právna úprava týkajúca sa daného prípadu, ktorá by stanovila, že opravné prostriedky majú účinok *ex nunc*.

75. Bez takejto „prémie pre lovca“ rozhodnutie ústavného súdu nemohlo mať vplyv na prípad, na ktorý sa vzťahovala ústavná sťažnosť. Aby sa zabránilo existencii stavu, v ktorom opravný prostriedok nemá nápravné účinky, ÚSG môže rozhodnúť o pravidle pre daný prípad bez výslovného právneho základu. Vymedzenie presného účinku rozhodnutia ÚSG bude vecou samotného súdu.

76. Vzhľadom na širokú škálu právnych systémov možno konštatovať, že podľa európskych štandardov môžu mať rozhodnutia ÚSG účinok *ex nunc*.³³

77. Na základe uvedeného možno skonštatovať, že podľa európskych štandardov čl. 423 Občianskeho súdneho poriadku Gruzínska nezahŕňa rozhodnutia ústavného súdu ako výslovný dôvod na obnovu konania.

78. Zdá sa, že gruzínske právne predpisy neposkytujú ÚSG výslovnú právomoc rozhodovať o účinku svojich rozhodnutí, ale v prípade existencie výslovného pravidla je ponechané na ústavný súd, aby v tejto veci rozhodol. Zatiaľ čo Benátska komisia sa prikláňa k tomu, aby mal ústavný súd uvedenú kompetenciu, nemožno konštatovať, že vylúčenie tejto kompetencie je v rozpore s európskymi štandardmi.

79. Konanie o predbežnej otázke sa posudzuje odlišne. Ak je právne ustanovenie vyhlásené ústavným súdom za neplatné z dôvodu predbežnej otázky súdu, je evidentný retroaktívny účinok uplatňujúci sa na prípad sťažovateľa. Predbežná otázka by nedávala zmysel, keby ostala bez účinkov na vec, v ktorej ju podal „dožadujúci sudca“, ktorý by dospel k záveru, že „existuje dostatočný dôvod na to, aby zákon alebo normatívny právny akt uplatňovaný na daný prípad bol čiastočne alebo úplne nezlučiteľný s ústavou“.³⁴ Keď ústavný súd rozhodne o tom, že zákon alebo normatívny právny akt je protiústavný, „dožadujúci sudca“ všeobecného súdu už nebude ďalej uplatňovať toto ustanovenie, ktoré bolo ústavným súdom vyhlásené za zrušené.

80. To približuje gruzínsky systém k systému s umierneným *ex nunc* účinkom.

³² Článok 89 písm. f) ústavy.

³³ Článok 89 ods. 2 ústavy, článok 23 ods. 1 Organického zákona o ústavnom súde.

³⁴ Článok 19 Organického zákona o ústavnom súde.

81. Otázka európskych štandardov v súvislosti s obnovou konania v trestných veciach z dôvodu rozhodnutia ústavných súdov môže ostať otvorená, pretože čl. 310 Trestného poriadku Gruzínska stanovuje, že rozsudok musí byť prehodnotený vždy, ak je vydané rozhodnutie Ústavného súdu Gruzínska, ktorým vyhlásil zákon, ktorý sa uplatňuje na prípad, za protiústavný, a to v dôsledku novovzniknutých skutočností.

IV. Záver

82. Žiadosť predsedu Ústavného súdu Gruzínska na prijatie listu *amicus curiae* vo veci najlepšej praxe vzťahujúcej sa na účinok konečných rozhodnutí, ktoré boli založené na právnom ustanovení, ktoré bolo neskôr zrušené ústavným súdom.

83. Prehľad uvedený v tomto liste *amicus curiae* poukazuje na existenciu rozmanitých systémov a komplexnosť tejto otázky. Vo všeobecnosti je pre konečné rozsudky výnimočné, aby stratili platnosť z dôvodu vydania rozhodnutia ústavného súdu, ktorým vyhlásil právnu normu za protiústavnú, a na ktorej bol tento rozsudok založený. Prijateľnejšia je nevykonateľnosť rozsudku.

84. Vzhľadom na rôznorodosť systémov tento list sa vyhýba tomu, aby dal priame odpovede na otázky pána predsedu, predovšetkým na otázky 1.a) a 1.b), ktoré sa týkali vzťahu medzi súkromnými osobami a štátom a medzi súkromnými osobami navzájom, ale pokúsil sa identifikovať, ktorý model by mohol byť relevantný pre výklad gruzínskej legislatívy Ústavným súdom Gruzínska.

85. Zdá sa, že gruzínska legislatíva stanovuje systém s *ex nunc* účinkom, ale samotná legislatíva nedáva priamu odpoveď na všetky otázky vzťahujúce sa na účinky konečných rozsudkov všeobecných súdov založených na ustanovení, ktoré bolo ústavným súdom vyhlásené za protiústavné.

86. Ponecháva sa na Ústavný súd Gruzínska, aby pri aplikácii právnych ustanovení našiel v rámci limitov ústavy rovnováhu medzi zásadou individuálnej nápravy na jednej strane a právnou istotou na strane druhej.

87. Benátska komisia ostáva k dispozícii Ústavnému súdu Gruzínska a gruzínskym orgánom v prípade akejkolvek ďalšej pomoci.